

Date: 23rd May-2026

ELEKTRON HUKUMAT

Hakimova Malika

G'ijduvon tuman 2-son texnikum Informatika va AT fani o'qituvchisi

Аннотация : В данной статье исследуются теоретические и практические аспекты концепции «Электронное правительство» (E-government). Автор анализирует архитектуру, основные модели взаимодействия (G2C, G2B, G2G, G2E) и роль электронного правительства в реформировании государственного управления, снижении бюрократии и искоренении коррупции. Особое внимание уделено интеграции информационных технологий и систем управления базами данных, вопросам кибербезопасности, а также текущему состоянию и перспективам развития электронного правительства в Республике Узбекистан.

Ключевые слова: электронное правительство, информационные технологии, государственное управление, цифровизация, интерактивные услуги, базы данных, кибербезопасность, ЕПИГУ, G2C, G2B.

Annotatsiya: Ushbu maqolada "Elektron hukumat" (E-government) konsepsiyasining nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etiladi. Muallif elektron hukumatning arxitekturasini, asosiy o'zaro ta'sir modellari (G2C, G2B, G2G, G2E) hamda davlat boshqaruvini isloh qilish, byurokratiyani kamaytirish va korrupsiyani cheklashdagi rolini tahlil qiladi. Maqolada axborot texnologiyalari va ma'lumotlar bazasini boshqarish tizimlarining integratsiyasi, kiberxavfsizlik masalalari, shuningdek, O'zbekiston Respublikasida elektron hukumatning joriy holati va rivojlanish istiqbollari alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: elektron hukumat, axborot texnologiyalari, davlat boshqaruvi, raqamlashtirish, interaktiv xizmatlar, ma'lumotlar bazasi, kiberxavfsizlik, YAIDXP, G2C, G2B.

Kirish

XXI asrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) shiddatli rivojlanishi va hayotimizning barcha jabhalariga kirib borishi davlat boshqaruvi tizimini ham tubdan isloh qilishni taqozo etdi. Jamiyat va biznes vakillarining davlat idoralari bilan o'zaro munosabatlarini tezkor, shaffof va samarali tashkil etish ehtiyojidan kelib chiqib, dunyo miqyosida "Elektron hukumat" konsepsiyasi shakllandi va joriy etila boshlandi.

Elektron hukumat — bu davlat organlarining faoliyatini ta'minlash va aholi hamda tadbirkorlik subyektlariga xizmat ko'rsatish uchun axborot texnologiyalaridan keng ko'lamda foydalanish tizimidir. Informatika va dasturlash nuqtayi nazaridan, u yirik korporativ tarmoqlar, ma'lumotlarni qayta ishlash markazlari (Data Centers) va axborot tizimlarining murakkab integratsiyalashgan arxitekturasini o'z ichiga oladi. Maqolaning maqsadi — elektron hukumatning fundamental tamoyillarini texnik va ijtimoiy jihatdan tahlil qilish hamda uning raqamli jamiyatdagi ahamiyatini yoritishdan iborat.

1. Elektron hukumatning o'zaro ta'sir modellari

Date: 23rd May-2026

Informatika va axborot tizimlari nazariyasida elektron hukumat arxitekturasida foydalanuvchilar va subyektlarning turlariga qarab to'rtta asosiy funktsional modelga bo'linadi:

1. **G2C (Government-to-Citizen — Davlat fuqarolarga):** Davlat organlari tomonidan jismoniy shaxslarga interaktiv xizmatlar ko'rsatish modeli. Bunga soliq to'lash, pasport olish, oliy ta'lim muassasalariga hujjat topshirish yoki kommunal to'lovlarni masofadan turib amalga oshirish kiradi.

2. **G2B (Government-to-Business — Davlat biznesga):** Davlat va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi raqamli hamkorlik. Tadbirkorlikni ro'yxatdan o'tkazish, litsenziya va ruxsatnomalar olish, bojxona deklaratsiyalarini topshirish ushbu modelning yorqin misolidir.

3. **G2G (Government-to-Government — Davlat davlatga):** Turli davlat idoralari va vazirliklar o'rtasida idoralararo elektron ma'lumot almashinuvi (idm.gov.uz tizimi kabi). Bu model qog'ozbozlikni kamaytiradi va qaror qabul qilish tezligini oshiradi.

4. **G2E (Government-to-Employee — Davlat xizmatchilarga):** Davlat idoralarida faoliyat yuritayotgan xodimlarni boshqarish, ichki hisobotlar, malaka oshirish va ichki kommunikatsiyani raqamlashtirish tizimi.

2. Elektron hukumatning infratuzilmasi va texnik asoslari

Elektron hukumat tizimi shunchaki veb-saytlar majmuasi emas. Uning ortida Informatika fanining eng zamonaviy yutuqlari va yirik apparat-dasturiy majmualar yotadi:

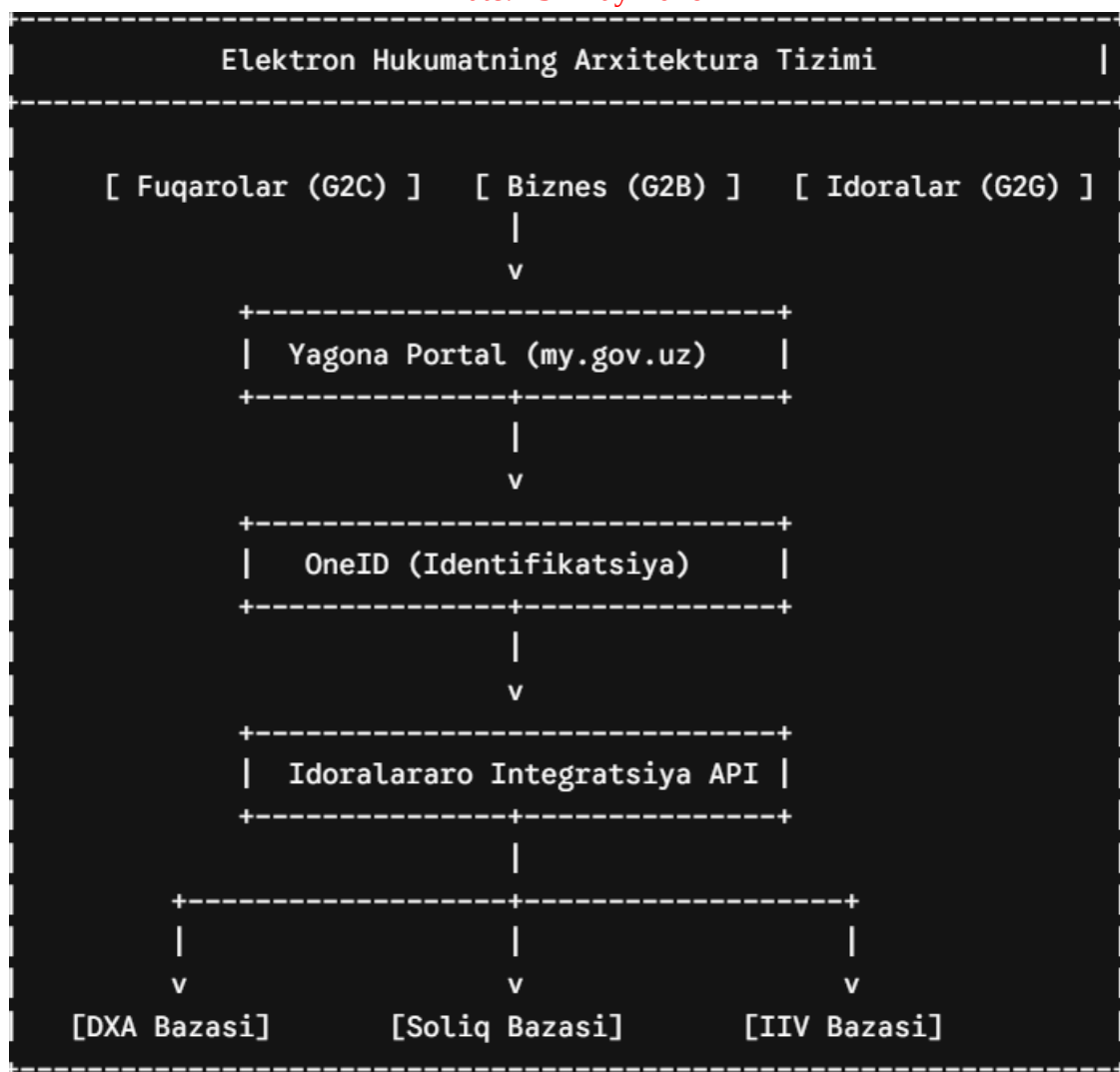
2.1. Yagona identifikatsiya tizimi

Elektron hukumat tizimlaridan xavfsiz foydalanish uchun foydalanuvchini masofadan aniqlash (autentifikatsiya) mexanizmi zarur. O'zbekistonda ushbu vazifani **OneID (id.egov.uz)** tizimi bajaradi. Bu tizim fuqaroning JShShIR (Jismoniy shaxsning shaxsiy identifikatsiya raqami) va elektron raqamli imzo (ERI) kalitlariga tayanadi.

2.2. Ma'lumotlar bazalarining integratsiyasi (Idoralararo platforma)

Turli vazirliklar o'z ma'lumotlar bazalariga (SQL va NoSQL tizimlariga) ega. Elektron hukumatning asosiy vazifasi — maxsus API (Application Programming Interface) interfeyslari yordamida ushbu bazalarni o'zaro bog'lash va xavfsiz ma'lumot almashinuvini ta'minlashdir.

3. Elektron hukumatda kiberxavfsizlik va ma'lumotlar himoyasi

Yirik hajmdagi shaxsiy va davlat ahamiyatiga molik ma'lumotlar elektron makonda to'planishi kiberjinoyatchilarning e'tiborini tortadi. Shu sababli, elektron hukumatni joriy etishda Informatika fanining **Axborot xavfsizligi** yo'nalishi eng muhim rol o'ynaydi.

Tizim xavfsizligini ta'minlash uchun quyidagi texnologik choralar ko'riladi:

- **Kriptografik shifrlash:** Ma'lumotlarni uzatishda SSL/TLS xavfsizlik protokollaridan foydalanish.
- **DDoS hujumlardan himoya:** Serverlarni tarmoq trafigining sun'iy oshirilishidan himoya qiluvchi apparat-dasturiy filtrlar.
- **Zaxiralash (Backup):** Ma'lumotlar markazlaridagi ma'lumotlarning nusxalarini avtomatik ravishda boshqa geografik hududdagi zaxira serverlariga ko'chirish.

4. O'zbekiston Respublikasida elektron hukumat tizimining rivojlanishi

O'zbekistonda elektron hukumat tizimining huquqiy asosi **2015-yil 9-dekabrdagi "Elektron hukumat to'g'risida"gi O'RQ-395-sonli Qonuni** bilan mustahkamlandi. Bugungi kunda mamlakatimiz raqamli ekotizimining o'zagini **Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali (my.gov.uz)** tashkil etadi.

Date: 23rd May-2026

YAIDXP orqali aholiga yuzlab elektron xizmatlar (sudlanmaganlik haqida ma'lumotnoma olish, tadbirkorlikni ro'yxatdan o'tkazish, bog'chaga navbatga turish va h.k.) ko'rsatilmoqda. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasi doirasida davlat xizmatlarini to'liq elektron shaklga o'tkazish, sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etish va Big Data (Yirik ma'lumotlar) tahlilidan keng foydalanish vazifalari amalga oshirilmoqda.

Xulosa

Elektron hukumat — zamonaviy axborot texnologiyalari va davlat boshqaruvi tizimi integratsiyasining eng yuqori bosqichidir. U davlat idoralari faoliyatining shaffofligini ta'minlaydi, korruptsiyaviy omillarni va byurokratik to'siqlarni yo'q qiladi, aholining vaqtini va davlat byudjetini tejaydi. Informatika mutaxassislari oldida turgan eng katta vazifa — ushbu murakkab tizimning uzluksiz ishlashini, qulay interfeysga ega bo'lishini va eng asosiysi, kiberhujumlardan ishonchli himoyalanihini ta'minlashdan iboratdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining "Elektron hukumat to'g'risida"gi Qonuni. 09.12.2015 yildagi O'RQ-395-son.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. 05.10.2020 yildagi PF-6079-son.
3. Gulyamov S.S. "Axborot tizimlari va texnologiyalari". Darslik. – Toshkent: "Sharq", 2000.
4. Backus, M. (2001). *E-Governance in Developing Countries*. IICD Research Brief.
5. Stallings, W. (2017). *Computer Security: Principles and Practice*. Pearson.
6. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi huzuridagi "Elektron hukumat loyihalarini boshqarish markazi" rasmiy ma'lumotlari va statistik hisobotlari (2024–2026).

